

ใบความรู้เรื่อง **วรรณคดีประวัติศาสตร์**
 หน่วยที่ ๕ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง **วรรณคดีประวัติศาสตร์**
 รายวิชาภาษาไทย รหัสวิชา ท๒๑๑๐๒ ภาคเรียนที่ ๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

ความหมายของวรรณคดี

เป็นคำที่บัญญัติขึ้นเพื่อใช้แทนคำ **Literature** ในภาษาอังกฤษ ปรากฏครั้งแรกในพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเป็นวรรณคดีสโมสร เมื่อวันที่ ๒๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๗ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

คำว่า “**วรรณคดี**” ประกอบขึ้นจากคำว่า

“**วรรณ**” เป็นคำมาจากภาษาสันสกฤต แปลว่า **หนังสือ**

“**คดี**” (คดี) เป็นคำบาลีและสันสกฤต แปลว่า **เรื่อง**

ตามรูปศัพท์ **วรรณคดี** แปลว่า “**เรื่องที่แต่งเป็นหนังสือ**” แต่หมายเฉพาะหนังสือที่แต่งดี

วรรณคดี มีผู้ให้คำจำกัดความไว้ต่าง ๆ กัน เช่น

พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งวรรณคดีสโมสร กล่าวว่า

๑) เป็นหนังสือดี กล่าวคือ เป็นเรื่องที่สมควรซึ่งสาธารณชนจะอ่านได้โดยไม่เสียประโยชน์ คือไม่เป็นเรื่องที่ไม่ดี หรือเป็นเรื่องที่ชักจูงความคิดผู้อ่านไปในทางอันไม่เป็นแก่นสาร เกิดความวุ่นวาย

๒) เป็นหนังสือแต่งดี ใช้วิธีเรียบเรียงอย่างใด ๆ ก็ตามแต่ต้องให้เป็นภาษาไทยอันดี ถูกต้องตามหลักภาษา ไม่ใช่ภาษาซึ่งเลียนภาษาต่างประเทศหรือใช้วิธีผูกประโยคประธานตามภาษาต่างประเทศ

พระยาอนุমানราชชน ให้ความหมายว่า **วรรณคดี** คือ ความรู้สึกนึกคิดของกวี ซึ่งถอดออกมาจากจิตใจ ให้ปรากฏเป็นรูปหนังสือและมีถ้อยคำเหมาะสม เพราะพริ้งเร้าใจให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังเกิดความรู้สึก

พระวรวงศ์วิสิฐ มีความเห็นว่า **วรรณคดี** คือ หนังสือที่มีลักษณะเรียบเรียงถ้อยคำเกลี้ยงเกลา เพราะพริ้ง มีรสปลุกมโนคติ (imagination) ให้เปลितเพลिन เกิดกระทบกระเทือนอารมณ์ต่าง ๆ เป็นไปตามอารมณ์ของผู้ประพันธ์

ดร.วิทย์ ศิวะศรียานนท์ กล่าวว่า บทประพันธ์ที่เป็นวรรณคดี คือ บทประพันธ์ที่มุ่งให้ความเพลิดเพลินให้เกิดความรู้สึกนึกคิด(imagination) และอารมณ์ต่าง ๆ ตามผู้เขียน นอกจากนี้บทประพันธ์ที่เป็นวรรณคดีจะต้องมีรูปศิลปะ (form)

สรุปได้ว่า **วรรณคดี** คือ **เรื่องที่มีลักษณะดังนี้**

- ๑) ใช้ถ้อยคำสำนวนโวหารไพเราะสละสลวย
- ๒) ก่อให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจ
- ๓) ยกกระตบจิตใจให้สูงขึ้น
- ๔) ใช้เป็นแบบแผนในการแต่งได้

กำเนิดวรรณคดี

ดร.วิทย์ ศิวะศรียานนท์ กล่าวว่า วรรณคดีเป็นสิ่งที่มิอยู่ในสันดานของมนุษย์ตลอดเวลา เช่นเดียวกับศิลปะอื่น ๆ มนุษย์มีศิลปะทุกยุคทุกสมัย และศิลปะไม่ใช่การเล่นฆ่าเวลา วรรณคดีเกิดขึ้นได้เสมอในสภาวะการณ์

ต่าง ๆ และอาจจะมีมูลเหตุมาจากอารมณ์เพศ ศาสนา การเล่น หรืองานก็ได้ ขึ้นอยู่กับทัศนะของแต่ละบุคคล หรือแต่ละความเชื่อ

พิชิต อัครนิจ กล่าวว่า ตำนานกำเนิดวรรณคดีของชาติต่าง ๆ อาทิ ตำนานกรีก ตำนานสันสกฤต ตำนานจีน เป็นเค้าของทฤษฎีการกำเนิดวรรณคดีในสมัยปัจจุบัน เพราะมูลเหตุที่ทำให้เกิดวรรณคดีตามหลักวิชาการสมัยใหม่ที่น่ามากกล่าวไว้ต่อไปนี้ ก็ล้วนมีสาระอิงตำนานที่กล่าวไว้แล้วแทบทั้งสิ้น คือ

๑. เกิดจากการนับถือวีรชน เช่น เรื่องรามายณะ มหาภารตะ ลิลิตยวนพ่าย ลิลิตตะเลงพ่าย เป็นต้น
๒. เกิดจากความเชื่อทางศาสนา ศาสนาเป็นที่พึ่งทางใจ ศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตและเป็นสิ่งบันดาลใจให้เกิดวรรณคดีได้ เช่น เรื่องมหาชาติคำหลวง ไตรภูมิพระร่วง ปฐมสมโพธิกถา และอื่น ๆ
๓. เกิดจากอารมณ์ อารมณ์ที่เกิดเอง ไม่ค่อยยตามผู้อื่น เช่น อารมณ์รัก โกรธ โศก เป็นมูลเหตุให้เกิดวรรณคดีไทย เช่น เรื่องมัทนะพาธา กามนิต อติรูป และอื่น ๆ
๔. เกิดจากความกลัวภัย โดยเฉพาะภัยธรรมชาติ
๕. เกิดจากการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม การไปมาหาสู่ระหว่างสังคมต่าง ๆ ก็มีส่วนทำให้เกิดวรรณคดีด้วย เช่น นิราศลอนดอน นิราศกวางตุ้ง และอื่น ๆ

การแบ่งยุคของวรรณคดีไทย

การแบ่งยุคของวรรณคดีไทย อิงลำดับเวลาตามประวัติศาสตร์ของชาติไทย ดังนี้

๑. **วรรณคดีสมัยกรุงสุโขทัย** วรรณคดีไทยที่เกิดขึ้นในระยะตั้งแต่มีการประดิษฐ์ลายสือไทย พ.ศ. ๑๘๒๖ จนถึง พ.ศ. ๑๙๒๑ ตัวอย่างวรรณคดีสมัยกรุงสุโขทัย เช่น ศิลาจารึกหลักที่ ๑ ศิลาจารึกวัดศรีชุม ไตรภูมิพระร่วง เป็นต้น
๒. **วรรณคดีสมัยกรุงศรีอยุธยา** ในสมัยนี้แบ่งเป็นยุคย่อยได้อีก 3 สมัย ได้แก่ สมัยอยุธยาตอนต้น ตอนกลาง และตอนปลาย เริ่มตั้งแต่การสถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ประมาณ พ.ศ. 1893 จนกระทั่งเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ใน พ.ศ. 2310 ตัวอย่างวรรณคดีสมัยกรุงศรีอยุธยา เช่น ลิลิตโองการแข่งน้ำ ลิลิตตะเลงพ่าย โคลงชะลอพระพุทธรูปไสยาสน์ จินตามณี (พระโหราธิบดี) เป็นต้น
๓. **วรรณคดีสมัยกรุงธนบุรี** เกิดขึ้นในสมัยกรุงธนบุรีเป็นราชธานี ระหว่าง พ.ศ. 2310 – พ.ศ. 2325 ตัวอย่างวรรณคดีสมัยกรุงธนบุรี เช่น กฤษณาสอนน้องคำฉันท์ บทละครเรื่องรามเกียรติ์ (สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี) นิราศพระยามหานุภาพไปเมืองจีน เป็นต้น
๔. **วรรณคดีสมัยกรุงรัตนโกสินทร์** เริ่มตั้งแต่สถาปนากรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี ใน พ.ศ. 2325 จนถึงปัจจุบัน ตัวอย่างวรรณคดีสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เช่น นิราศเมืองแกลง ราชาริราช สามก๊ก โคลงโลกนิติ นิราศนรินทร์ เป็นต้น

ความสำคัญของการเรียนประวัติวรรณคดี

เนื่องจากวรรณคดีส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากแรงบันดาลใจที่ผู้แต่งมีต่อสภาพและเหตุการณ์แวดล้อมในยุคสมัยของผู้แต่ง เช่น มีความชื่นชมในวีรกรรม ความสามารถหรือบุญบารมีของบุคคลสำคัญก็แต่งเรื่องประเภทสุคดี ถ้ามีความเลื่อมใสศรัทธาในศาสนาก็แต่งเรื่องธรรมะและชาดก ถึงแม้วรรณคดีที่เกิดจากความสะเทือนใจส่วนตัว

ของผู้แต่งเอง ผู้แต่งก็มักสร้างเนื้อหาและฉากของเรื่องขึ้นจากสิ่งที่คุณผู้แต่งประสบพบเห็นเป็นส่วนมาก นอกจากรูปแบบ คำประพันธ์ ประเภท และสาระสำคัญของเรื่องมักเป็นไปตามคตินิยมของสังคมในสมัยที่แต่ง ฉะนั้น การอ่านวรรณคดีให้ได้คุณค่าที่แท้จริง จำเป็นต้องเรียนวรรณคดีในเชิงประวัติ หรือประวัติวรรณคดี ประกอบด้วย การเรียนประวัติวรรณคดี พิจารณาถึงประเด็นสำคัญของวรรณคดีในด้านต่าง ๆ ดังนี้

๑. ผู้แต่ง รวมถึงชีวประวัติและผลงาน

๒. ที่มาของเรื่อง ได้แก่ เรื่องที่เป็นต้นเค้า อาจเป็นเรื่องหรือเหตุการณ์ภายในประเทศ หรือที่ได้รับอิทธิพลจากต่างประเทศ

๓. ความมุ่งหมายในการแต่ง ได้แก่ แรงบันดาลใจหรือความมุ่งหมายของผู้แต่งในการแต่งวรรณคดีนั้น ๆ

๔. วิวัฒนาการและความสัมพันธ์ต่อเนื่องระหว่างวรรณคดีแต่ละสมัย

๕. สภาพสังคมในสมัยที่แต่ง ซึ่งได้แก่ วัฒนธรรม สภาพสังคม และเหตุการณ์ของบ้านเมืองในระยะเวลาที่แต่ง

๖. อิทธิพลที่วรรณคดีมีต่อสังคมทั้งในสมัยที่แต่งและในสมัยต่อมา

ประโยชน์ของการศึกษาประวัติวรรณคดี

๑. ช่วยเพิ่มความเข้าใจและความซาบซึ้งในคุณค่าของวรรณคดี

๒. ได้ความรู้เกี่ยวกับภาษาและลักษณะอักษรวิธีสมัยต่าง ๆ

๓. ได้ความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์กับต่างประเทศสมัยต่าง ๆ

๔. ได้ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม สภาพสังคม และเหตุการณ์บ้านเมือง ควบคู่กันไปกับวิวัฒนาการของวรรณคดีในสมัยต่าง ๆ